

УДК 378.14:005.336.1:796.5:338.48

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМОЗНАВСТВА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Безкоровайна Л.В.

Запорізький національний університет

У статті згідно визначеної концепції професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах; з'ясування структури готовності майбутніх фахівців з туризмознавства до професійної діяльності; спроектованої системної моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах, яка вміщує критеріально-аналітичну складову, що є завершальною в цій системі; з метою розробки методики оцінювання сформованості компонентів готовності майбутніх фахівців з туризмознавства до професійної діяльності, визначені критерії ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах, а саме: мотивації до безперервної освіти з туризмознавства, критерій професійної компетентності, професійно-творчий критерій. Подано змістовну складову показників критеріїв ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах за трьома рівнями: високий, середній, низький.

Ключові слова: майбутній фахівець з туризмознавства, критерії ефективності, професійна підготовка, концепція професійної підготовки.

Постановка проблеми. Актуальність і важливість обґрунтування й визначення критеріїв ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах зумовлені тим, що запровадження нових сучасних технологій організації діяльності туристичних підприємств, інноваційних методів надання туристичних послуг, зростання конкуренції в індустрії туризму, викликають підвищені вимоги щодо якості професійної підготовки фахівців з туризмознавства. Тож, результатом означеної підготовки має бути високий рівень готовності майбутніх фахівців з туризмознавства до успішного й ефективного виконання майбутньої професійної діяльності відповідно до вимог роботодавця, суспільства, власних професійних потреб.

Досліджуючи окреслене питання, ми враховували, що комплекс критеріїв, якими оперує роботодавець туристичної галузі, варіюється за структурою та пріоритетами, і помітно відрізняється від критеріїв, що є важливими для студентів. Проте, спираючись на цей комплекс, роботодавець має можливість впливати на освітній процес підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства та коригувати його задля отримання певної відповідності результатів цієї підготовки вимогам професійної діяльності в галузі туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям дослідження слугували праці вітчизняних та зарубіжних авторів у таких напрямках: проблеми неперервної професійної освіти (С.У. Гончаренко, А.О. Лігоцький, Н.Г. Ничкало, С.О. Сисоєва); теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі (А.М. Алексюк, М.Б. Євтух, Л.П. Суценко); особливості розвитку особистості майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки (В.М. Гриньова, В.В. Рибалка, В.А. Семиченко); теоретичні основи неперервної туристичної освіти (В.О. Квартальнов, І.В. Зорін, В.К. Федорченко). На основі теоретичного аналізу [1; 2; 5] та власного досвіду з обраного питання ми розглядаємо професійну підготовку майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних

закладах як цілісну, відкриту, мобільну, інтеграційну, багаторівневу педагогічну систему, функціонування якої передбачає створення певних організаційно-педагогічних умов, науково-методичного та інформаційного забезпечення, проектування освітньо-інформаційно-професійного середовища з урахуванням взаємозв'язку з роботодавцем задля розвитку особистості фахівця на основі оволодіння необхідною системою знань, умінь, навичок і здатностей, формування професійних й особистісних якостей, що враховують соціальні потреби та забезпечують ефективність майбутньої професійної діяльності в індустрії туризму.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Обґрунтовуючи провідну концепцію професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства, ми дійшли твердження, що означена підготовка є цілісною педагогічною системою, яка побудована на основі комплексного підходу щодо проектування змісту та злагодженого поєднання традиційних і сучасних комп'ютерно орієнтованих методів і засобів навчання, звичайних й дистанційних форм організації навчального процесу; а також особистісного підходу, що забезпечує не лише всебічний розвиток майбутніх фахівців з туризмознавства, а й поетапне формування їх готовності до професійної туристичної діяльності відповідно до індивідуальних можливостей, здібностей, особистісних якостей та академічних здобутків. З урахуванням нормативно-правової основи [1; 2; 4; 6], провідних наукових праць дослідників (А.В. Віндюк, В.О. Квартальнов, І.В. Зорін, Н.Г. Ничкало, Л.П. Суценко, С.О. Сисоєва, В.К. Федорченко), відповідно до визначеної нами концепції професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах; з'ясування структури готовності майбутніх фахівців з туризмознавства до професійної діяльності; спроектованої системної моделі професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах, яка вміщує критеріально-аналітичну складову, що є завершальною в цій системі; а

також з метою розробки методики оцінювання сформованості компонентів готовності майбутніх фахівців з туризмознавства до професійної діяльності, визначені такі *критерії ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах, як: мотивації до безперервної освіти з туризмознавства, критерії професійної компетентності, професійно-творчий критерій.*

Метою статті є обґрунтування і визначення критеріїв ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах.

Відповідно до визначеної мети встановлено дослідницькі **завдання**:

1. *Теоретично обґрунтувати та визначити критерії ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах.*

2. *Висвітлити, схарактеризувати зміст показників критеріїв ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах, їх особливості за рівнями (високим, середнім, низьким).*

3. *Розкрити перспективи, надати рекомендації щодо реалізації критеріїв ефективності у професійній підготовці майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах.*

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно проблематики нашого дослідження, під час розроблення критеріїв ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах, ми враховували, що вони мають відповідати таким специфічним умовам: бути об'єктивними, порівнянними, містити досить вагомі показники і бути стійкими на певному проміжку часу.

Тож, розкриємо змістовну складову показників критеріїв ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах більш ґрунтовно.

Показниками *критерію мотивації до безперервної освіти з туризмознавства* нами визначено такі: стійкі мотиви і професійно-ціннісні орієнтації, що забезпечують цілеспрямоване опанування знаннями та інтерес до обраної спеціальності; позитивне ставлення до професійної

діяльності з туризмознавства й потреби у підвищенні власного рівня готовності до її виконання; потреба у творчому самовираженні та постійному самовдосконаленні протягом життя; усвідомлення значущості самоосвіти і саморозвитку, постійний інтерес до безперервної освіти, самоосвіти протягом життя.

Показники вимірювання *рівнів критерію мотивації до безперервної освіти з туризмознавства*, розроблені автором, наведені в Таблиці 1.

З огляду на те, що *професійну компетентність майбутніх фахівців з туризмознавства* ми розглядаємо як інтегральну структурну характеристику їх ділових та особистісних якостей, що обумовлена значним впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, та відображає: рівень знань, умінь, навичок і досвіду, достатній для самостійного виконання певних видів діяльності, вирішення типових професійних завдань і оцінювання результатів своєї праці; а також здатність до самостійного набуття нових знань й умінь за фахом та реалізації себе у професійній діяльності, *показники критерію професійної компетентності майбутніх фахівців з туризмознавства* вміщують такі складові елементи:

- *змістовну*, що визначає повноту оволодіння студентами системою знань з туризмознавства відповідно до передбаченого навчального плану обсягу, ґрунтовне розуміння, аналіз й викладення набутих знань; усвідомлене і правильне застосування їх на практиці;

- *операційно-діяльнісну складову*, що визначається набуттям студентами необхідним за навчальним планом колом умінь та навичок з туризмознавства; умінням здійснювати організаційні, управлінські, сервісні види діяльності; самостійність і якість виконання професійно спрямованих завдань; розумінням сутності і значення інформації в розвитку сфери туризму; володінням основними способами роботи в локальному та/або мережевому ІТ-середовищі туристичного підприємства для забезпечення інформацією проектної діяльності в туризмі; застосуванні програмних туристичних систем для створення і просування туристичного продукту; прийнятті ефективних ІТ-рішень у здійсненні професійної діяльності з нестандартними турами;

Таблиця 1

Показники вимірювання рівнів критерію мотивації до безперервної освіти з туризмознавства

Критерій	Показник вимірювання		
	високий рівень	середній рівень	низький рівень
Мотивації до безперервної освіти з туризмознавства	Наявність: постійної потреби у пізнанні, інтересу і бажання отримувати нові знання; стійкої потреби в отриманні нової інформації; усвідомлення значущості професійної діяльності та потреби у підвищенні власного рівня готовності до її здійснення; сформованих ціннісних орієнтацій, інтересу до обраної спеціальності, морально-психологічної готовності до виконання професійної діяльності; задоволеності власними результатами навчання та практичної діяльності; позитивного ставлення до професійної діяльності; мотивації до самовдосконалення і самонавчання протягом життя; потреби у самовираженні, творчому ставленні до професійної діяльності.	Поява: мотивів, інтересів, потреб, бажань, намірів та часткове усвідомлення й розуміння необхідності отримання знань, умінь та навичок з туризмознавства.	Невизначеність або відсутність: мотивів, інтересів, потреб, бажань, розуміння необхідності отримання знань, умінь та навичок з туризмознавства.

- *особистісну*, що відзначається сформованістю і проявом особистісних якостей студентів: інтелектуальних, емоційно-вольових, комунікативних, міжособистісного спілкування, адаптації, професійної самосвідомості, майстерності, творчості, самоактуалізації, самовизначення; освіченістю, полікультурністю; а також здатністю до постійного професійного розвитку та реалізації у професійній діяльності.

Показниками критерію професійної компетентності ми визначили системність професійних знань; вміння визначати стратегію майбутньої професійної діяльності, володіння різними методами, прийомами, способами, методиками в процесі професійної діяльності; ефективне оперування інформацією, використання сучасних інформаційних технологій в практичній діяльності; вміння організувати свою діяльність і діяльність колективу; повне і ґрунтовне оволодіння знаннями і вміннями щодо: організації туристичної діяльності; документального забезпечення туристичних послуг; створення психологічного клімату при спілкуванні зі споживачем; правильного вибору і використання технічних засобів та інформаційних технологій під час надання туристичних послуг; організації сервісної діяльності; розробки проекту надання туристичних послуг; забезпечення необхідної якості туристичних послуг; побудови технологічного процесу щодо виконання комплексу туристичних послуг; використання іноземних мов у професійній діяльності; погодження, оформлення і доведення туристичних послуг до споживача; здійснення ефективної туристичної діяльності в сучасних ринкових умовах.

Показниками професійно-творчого критерію ефективності нами визначено мотивацію до творчості як стилю життя та професійної діяльності; постійне прагнення до самовдосконалення, самоактуалізації та самореалізації, набуття нових знань та творчого застосування їх у практиці, збагачення та розширення професійно-творчої діяльності; вміння ініціювати дослідницько-інноваційні проекти, генерувати творчі ідеї; намагання і здатність до цілеспрямованого постійного підвищення рівня професійно-творчого потенціалу.

Тож, з огляду на викладене, вважаємо, що результатом ефективності означеної підготовки має бути високий рівень готовності майбутніх фахівців з туризмознавства до успішного виконання майбутньої професійної діяльності. Під час визначення і розробки критеріїв ефективності ми враховували, що впровадження нових сучасних технологій, комп'ютеризація підприємств туристичної галузі, зростання конкуренції в індустрії туризму, викликають посилення вимог щодо якості професійної підготовки фахівців з туризмознавства.

Також ми переконані, що комплекс критеріїв, якими оперує роботодавець туристичної інду-

стрії, варіюється за структурою та пріоритетами, і помітно відрізняється від критеріїв, важливих для студентів, але спираючись на цей комплекс, роботодавець має можливість впливати на освітню діяльність навчального закладу і коригувати її задля відповідності професійній підготовці фахівця вимогам професійної діяльності.

Критерії ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах визначаються під час проведення тестових завдань, проміжних контрольних тестів, підсумкових модульних тестів, ректорських контрольних, професійних випробувань під час проходження стажування і практики на туристичних підприємствах.

Професійні здібності, знання, навички й уміння, що реалізує майбутній фахівець з туризмознавства, повинні відповідати вимогам професійного освітнього стандарту. На нашу думку, застосування в освітньому процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах розробленої нами методики оцінювання сформованості компонентів готовності майбутніх фахівців з туризмознавства до професійної діяльності надасть можливість об'єктивно і чітко з'ясувати рівень готовності майбутніх фахівців з туризмознавства до професійної діяльності, а також здійснювати постійний моніторинг щодо її сформованості.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, на основі теоретичного підґрунтя нормативно-правової та наукової літератури, власного педагогічного досвіду, нами визначені критерії ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах (*мотивації до безперервної освіти з туризмознавства, професійної компетентності та професійно-творчий критерій*), а також показники вимірювання їх рівнів.

Розроблення критеріального апарату здійснювалось нами з метою попереднього створення інструментарію, за допомогою якого можливо встановити ступінь ефективності педагогічної технології задля переконання у необхідності нововведень в освітній процес професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах. Опрацювання критеріїв ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах здійснювалось з урахуванням відповідності таким умовам: об'єктивності, порівняння, наявності вагомих показників, а також стійкості на певному проміжку часу.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо вивчення питань оптимізації педагогічної технології професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах.

Список літератури:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Закон України «Про туризм» із змінами, внесеними згідно із Законом N 222-VIII (222-19) від 02.03.2015, ВВР, 2015, N 23, ст. 158 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>.
3. Літвінова-Головань О.П. Аналіз підготовки фахівців з дозвільної анімації в сучасних вищих навчальних закладах України / О.П. Літвінова-Головань, Л.В. Безкоровайна // Науковий вісник мелітопольсько-

- го державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка, 2 (13). Мелітополь, 2014. – С. 333-339. DOI: <http://dx.doi.org/10.7905/нвмдпу.v0i13.953>
4. Національна Доктрина розвитку освіти (затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р.; 347 [Електронний ресурс]. – К.: Шкільний світ, 2002. – 23 с. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
 5. Нова редакція Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО) – 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tempus.org.ua/uk/vyshha-osvita-ta-bolonskyj-proces/informacijno-analitychni-materialy/614-nova-redakcija-mizhnarodnoji-standartnoji-klasifikaciji-osviti-msko-2011-r.html>
 6. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prof.univ.kiev.ua/prof/home/2010-12-22-00-05-45/2-events/571--2015-2025-.html>
 7. Федорченко В.К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / В.К. Федорченко ; Ін-ут педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2004. – 43 с.

Безкорвайная Л.В.

Запорожский национальный университет

КРИТЕРИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ТУРИЗМОВЕДЕНИЮ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Аннотация

В статье автором в соответствии с концепцией профессиональной подготовки будущих специалистов по туризмоведению в высших учебных заведениях; согласно структуры готовности будущих специалистов по туризмоведению к профессиональной деятельности; системной модели данной подготовки, содержащей критериально-аналитическую составляющую, которая является завершающей в этой системе; а также с целью разработки методики оценки сформированности компонентов готовности будущих специалистов по туризмоведению к профессиональной деятельности, определены критерии эффективности исследуемой подготовки, а именно: мотивации к непрерывному образованию по туризмоведению, критерий профессиональной компетентности, профессионально-творческий критерий. Раскрыто также содержание показателей данных критериев по трем уровням: высокий, средний, низкий. Даны рекомендации по вопросам исследования, определены перспективные направления дальнейшей работы.

Ключевые слова: будущий специалист по туризмоведению, критерии эффективности, профессиональная подготовка, концепция профессиональной подготовки.

Beskorovaynaya L.V.

Zaporozhye National University

CRITERIA OF EFFICIENCY TRAINING FUTURE MASTERS OF TOURISM IN HIGHER EDUCATION

Summary

The article by theoretical analysis of legislative and special scientific literature and personal experience, the author defined performance criteria for professional training of future masters of tourism in higher education, namely the motivation for continuing education tourism criterion of professional competence, professional and creative criteria. Performance measures designed to develop methods of formation evaluation components of future masters of tourism to the profession. Also, the basis for determining the criteria served as a training concept and model of future masters of tourism to the profession that criterion contains analytical component, which is the final in this system. According to the author, the use in the educational process of training of future masters of tourism in higher education assessment of methodology formation components of future masters of tourism to professional activity provide an opportunity objectively and accurately ascertain the level of readiness and perform constant monitoring of its forming. The author reveals substantial part of the efficiency performance criteria training of future masters of tourism in higher education at three levels: high, medium, low.

Keywords: future masters of tourism, performance criteria, professional training, concept of training.